

जयो रोगविनाशाय सुखसम्पत्तिकारकः ॥
सिद्धिः सिद्धिप्रदा सम्यत् संगामे विजयप्रदः ।
जारको जारणाय स्यादिति भोजस्य सम्मतम् ॥
एवं सुगन्धिजसुमाः ससारा ये च पादपाः ।
वाक्कुलेन समः कार्यं एवं पीठस्य निर्ययः ॥
ये शुष्ककाष्ठा दृष्टास्तु नृद्वो लघवोऽथवा ।
गाम्भारीसदृशः पीठस्तेषां कार्यस्तथा गुणः ॥
फलिनश्च ससाराश्च रक्तसाराश्च ये नगाः ।
तेषां पानसवत् पीठस्तथैव गुणमावहेत् ॥” ॥

अथ निवेद्यः ।

“विज्ञेयो निन्दितः पीठो लौहोत्थः सर्वधातुजे ।
शिलोत्थः शार्करो वर्णः कर्करश्च विशेषतः ॥
काष्ठजेषु च पीठेषु नासारा नातिसारिणः ॥”
तथाहि ।

“आम्रजम्बुकदम्बानामासनं वंशनाशनम् ॥”

भोजस्वाह ।

“गुरुः पीठो गौरवाय लघुर्लघवकारकः ॥”
पराशरस्तु ।

“नायस्त्रिर्नातिस्यञ्च नागुरुर्नासमाह्वतिः ।
पीठः स्यात् सुखसम्पत्तौ नातिदौर्घो न वामनः ॥
ये चान्ये पीठसदृशा दृष्टाः शिष्टिर्विनिर्मिताः ।
गुणान्दोषाञ्च मानञ्च तेषां पीठवदादिशेत् ॥
विचार्यमानेन विधिना यः शुद्धं पीठमाचरेत् ।
तस्य लक्ष्मीरियं वैश्वं कदाचिन्न विसृजति ॥
अज्ञानादथवा मोहादुद्योऽन्यथा पीठमाचरेत् ।
एतानि तस्य नश्यन्ति लक्ष्मीरायुर्वर्णं कुलम् ॥”

इति युक्तिकल्पतरौ पीठोद्देशः ॥ ॥

कृतयुगे दक्षकृतौ शिवनिन्दं श्रुत्वा प्राणा-
ख्यक्तवत्याः सत्याः शरीरं शिरसि धृत्वा भ्रमति
शिवे विष्णुना चक्रेण छिन्नास्तस्या अवयवा यत्र
यत्र पतितस्त एव देशा एकपञ्चाशन्महापीठा
अभवन् ॥ इति पौराणिकी वार्ता ॥ ॥

तेषां निरूपणं यथा,—

ईश्वर उवाच ।

“मातः परापरैः देवि । सर्वज्ञानमयोऽश्वरि !
कथ्यतां मे सर्वपीठं शक्तिभैरवदेवता ॥

देवुवाच ।

शृणु वत्स ! प्रवक्ष्यामि दयालो ! भक्तवत्सल ! ।
यामिर्विना न सिद्ध्यन्ति जपसाधनतत्क्रियाः ॥
पञ्चाशदेकपीठानि एवं भैरवदेवताः ।
अङ्गप्रत्यङ्गपातेन विष्णुचक्रचतेन च ॥
ममान्वयपुषो देव । हिताय त्वयि कथ्यते ।
ब्रह्मरत्नं हिङ्गुलायां भैरवो भीमलोचनः ॥
कोट्टरीसाम्भामाया त्रिगुणा या दिगम्बरी ॥१॥
शार्करारे त्रिनेत्रं मे देवी महिषमर्दिनी ।
क्रोधीशो भैरवस्तत्र सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ २ ॥
सुगन्ध्यायां नासिका मे देवस्त्र्यम्बकभैरवः ।
सुन्दरी सा महादेवी सुनन्दा तत्र देवता ॥३॥
काष्ठोरे कण्ठदेशश्च त्रिसन्ध्येश्वरभैरवः ।
महामाया भगवती गुणातीता वरप्रदा ॥ ४ ॥
ज्वालामुखां महाजिह्वा देव उन्नतभैरवः ।
अम्बिका सिद्धिदानां पीठं स्तनं जालन्धरे मम ।

भीषणो भैरवस्तत्र देवी त्रिपुरमालिनी ॥ ६ ॥
हार्दपीठं वेदनाथे वेदनाथस्तु भैरवः ।
देवता जयदुर्गाया ७ नेपाले जानुनी मम ।
कपाली भैरवः श्रीमान् महाभाया च देवता ॥८॥
मानसे दक्षहस्तो मे देवी दाक्षायणी हरे ।
अमरो भैरवस्तत्र सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ ९ ॥
उत्कले नाभिदेशश्च विरजाक्षेत्रसुच्यते ।
विमला सा महादेवी जगन्नाथस्तु भैरवः ॥१०॥
गण्डकां गण्डपातश्च तत्र सिद्धिर्न संशयः ।
तत्र सा गण्डकी चण्डी चक्रपाणिस्तु भैरवः ॥११॥
बहुलायां वामबाहुं बहुलायां च देवता ।
भीरुको भैरवो देवः सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥१२॥
उज्जयिन्यां कूर्परश्च माङ्गल्यः कपिलाम्बरः ।
भैरवः सिद्धिः साक्षाद्देवी मङ्गलचण्डिका ॥१३॥
चट्टले दक्षबाहुर्मे भैरवश्चन्द्रशेखरः ।
यत्कल्पा भगवती भवानी तत्र देवता ॥
विशेषतः कलियुगे वसामि चन्द्रशेखरे ॥ १४ ॥
त्रिपुरायां दक्षपादो देवता त्रिपुरा मता ।
भैरवत्रिपुरेशश्च सर्वभीष्टफलप्रदः ॥ १५ ॥
त्रिपुरायां वामपादो भामरी भैरवोऽम्बरः ॥१६॥
योगिपीठं कामगिरी कामाख्या तत्र देवता ।
यत्रास्ते त्रिगुणातीता रक्तपाशाङ्गुलिणी ।
यत्रास्ते माधवः साक्षाद्भगवन्तोऽथ भैरवः ॥
सर्वदा विहरेद्देवी तत्र सुक्तिर्न संशयः ।
तत्र श्रीभैरवी देवी तत्र नचत्रदेवता ॥
प्रचण्डचण्डिका तत्र मातङ्गी त्रिपुराम्बिका ।
वगला कमला तत्र भुवनेश्वरी सुधूमिनी ॥
एतानि वरपीठानि शंसन्ति वरभैरव ! ।
एवं ता देवताः सर्वे एवमेव दश भैरवाः ॥
सर्वत्र विरला चाहं कामरूपे गृहे गृहे ।
गौरीशिखरमारुह्य पुनर्जन्म न विद्यते ॥१७॥
करतोयां समासाद्य यावत् शिखरवासिनीम् ।
श्रतयोजनविस्तीर्णं त्रिकोणं सर्वसिद्धिदम् ॥
देवा मरणमिच्छन्ति किं पुनर्मानवादयः ।
भूतघात्री महामाया भैरवः क्षीरखण्डकः ॥
युगाद्यायां महादेव ! दक्षाङ्गुष्ठं पदो मम ॥१८॥
नकुलीशः कालिपीठे दक्षपादाङ्गुलीषु च ।
सर्वसिद्धिकरी देवी कालिका तत्र देवता ॥१९॥
अङ्गुलीषु च हस्तस्य प्रयागे ललिता भवः ॥२०॥
जयन्त्यां वामजङ्घा च जयन्ती क्रमदीश्वरः ॥२१॥
भुवनेश्वरी सिद्धिरूपा किरीटस्था किरीटतः ।
देवता विमला नान्दी सप्तोर्भैरवस्तथा ॥२२॥
वाराणस्यां विशालाक्षी देवता कालभैरवः ।
मणिकर्णोति विख्याता कुण्डलश्च मम श्रुतेः ॥२३॥
कन्याश्रमे च पृष्ठं मे निमिषो भैरवस्तथा ।
सर्वाङ्गी देवता तत्र २४ कुरुक्षेत्रे च गुणपतः ॥
स्यागुर्नाम्ना च सावित्री देवता २५ मणि-
वेदके ।
मणिबन्धे च गायत्री सर्वानन्दस्तु भैरवः ॥२६॥
श्रीशैले च मम ग्रीवा महालक्ष्मीस्तु देवता ।
भैरवः शम्बरानन्दो देशे देशे अवस्थितः ॥२७॥
काक्षीदेशे च कङ्कालो भैरवो रुद्रनामकः ।

देवता देवगर्भाया २८ नितम्बः कालमाधवे ॥
भैरवश्चासिताङ्गश्च देवी काली च सुक्तिदा ।
दृष्ट्वा दृष्ट्वा महादेव ! मन्त्रसिद्धिमवाप्नुयात् ॥
कुलवारे भूततिथौ निशार्द्धे यस्तु साधकः ।
नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य मन्त्रसिद्धिमवाप्नुयात् ॥२९॥
श्रीगङ्गायां भद्रसेनस्तु नर्मदायां नितम्बकः ॥३०॥
रामगिरी स्तनान्यश्च शिवानी चण्डभैरवः ॥३१॥
वृन्दावने केशजाले उमानान्दी च देवता ।
भूतेशो भैरवस्तत्र सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥३२॥
संहाराख्य ऊर्ध्वदन्ते देवी नारायणी शुचौ ।
अधोदन्ते महाबद्धो वाराहो पञ्चसागरे ॥३३॥
करतोयातटे तत्वं वामे वामनभैरवः ।
अपर्णा देवता तत्र ब्रह्मरूपा करोद्भवा ॥३४॥
श्रीपर्वते दक्षतल्पं तत्र श्रीसुन्दरी परा ।
सर्वसिद्धिकरी सर्वा सुन्दरानन्दभैरवः ॥ ३५ ॥
कपालिनी भीमरूपा वामगुल्फो विभावकी ॥३६॥
उदरश्च प्रभावे मे चन्द्रभागा यशस्विनी ।
वक्रतुङ्गो भैरवः ३७ श्वोर्ध्वे भैरवपर्वते ।
अवन्ती च महादेवी लम्बकण्ठस्तु भैरवः ॥३८॥
चिबुके भामरी देवी विष्णुताम्रौ जले स्थले ॥३९॥
गण्डो गोदावरीतीरे विश्वेशी विश्वमातृका ।
दण्डपाणिर्भैरवस्तु वामगण्डे तु राक्षिणी ॥
अमायी भैरवो वत्स ! सर्वशैलालकोपरि ॥४०॥
रत्नावल्यां दक्षकन्यः कुमारी भैरवः शिवः ॥४१॥
मिथिलार्यां उमा देवी वामस्कन्धो महोदरः ॥४२॥
नलाद्यायां नलापातो योगेशो भैरवस्तथा ।
तत्र सा कालिका देवी सर्वसिद्धिप्रदायिका ॥४३॥
कर्णाटे चैव कर्णं मे अम्भीरुर्नाम भैरवः ।
देवता जयदुर्गाया गानाभोगप्रदायिनी ॥ ४४ ॥
वक्रेश्वरे मनःपातो वक्रनाथस्तु भैरवः ।
नदी पापहरा तत्र देवी महिषमर्दिनी ॥ ४५ ॥
यशोरे पाणिपद्मश्च देवता यशरेश्वरी ।
चण्डश्च भैरवो यत्र तत्र सिद्धिमवाप्नुयात् ॥४६॥
अट्टहासे चोष्ठपातो देवी सा फुल्लरा स्मृता ।
विश्वेशो भैरवस्तत्र सर्वभीष्टप्रदायकः ॥ ४७ ॥
हारपातो नन्दिपुरे भैरवो नन्दिकेश्वरः ।
नन्दिनी सा महादेवी तत्र सिद्धिर्न संशयः ॥४८॥
लङ्कायां नूपुरश्चैव भैरवो राक्षसेश्वरः ।
इन्द्राक्षी देवता तत्र इन्द्रोपासिता पुरा ॥४९॥
विराटदेशमर्थं तु पादाङ्गुलिनिपातनम् ।
भैरवश्चान्ताञ्च देवी तत्राम्बिका स्मृता ॥५०॥
मागधे दक्षजङ्घा मे योमकेशस्तु भैरवः ।
सर्वानन्दकरी देवी सर्वकामफलप्रदा ॥ ५१ ॥
एतास्ते कथिताः पुत्र ! पीठनाथाधिदेवताः ॥
क्षेत्राधीशं विना देवं पूजयेत् पीठदेवताम् ।
भैरवैर्हियते सर्वे जपपूजादिसाधनम् ॥
अज्ञात्वा भैरवं पीठं पीठशक्तिश्च शङ्कर ! ।
प्राणनाथ ! न सिध्येत कल्पकोटिजपादिभिः ॥
न देयं परशिष्येभ्यो निन्दकाय दुरात्मने ।
शठाय वक्ष्मायेदं दत्त्वा न्युत्तमवाप्नुयात् ॥
दत्ताय शान्ताय शिष्याय नैष्ठिकाय शुचौ प्रिये
साधकाय कुलीनाय मन्त्री मन्तार्यसिद्धये ॥”)